

Warszawa, dnia 20 maja 2015 r.

**PIERWSZY PREZES
SĄDU NAJWYŻSZEGO
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

BSA III – 4110 – 3/15

Sąd Najwyższy

Izba Pracy, Ubezpieczeń

Společnych i Spraw Publicznych

Na podstawie art. 60 § 1 ustawy z 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052) wnoszę o rozpoznanie przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego następującego zagadnienia prawnego:

Czy służba funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej pełniona w latach 1984 – 1990 w Zarządzie Łączności Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Wydziałach Łączności Wojewódzkich Urzędów Spraw Wewnętrznych była służbą w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2013 r. poz. 1388 ze zm.)

Uzasadnienie

I

Zgodnie z art. 60 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym (j.t. Dz. U. z 2013 r. poz. 499; dalej jak u. SN) w sytuacji gdy w orzecznictwie sądów powszechnych, sądów wojskowych lub Sądu Najwyższego ujawnią się rozbieżności w wykładni prawa, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego może przedstawić wniosek o ich rozstrzygnięcie Sądowi Najwyższemu w składzie siedmiu sędziów lub innym odpowiednim składzie. Tego typu rozbieżności wystąpiły zarówno w sądach okręgowych, jak i w sądach apelacyjnych rozstrzygających w sprawach dotyczących zakwalifikowania służby w Milicji Obywatelskiej w Zarządzie Łączności w latach 1984 – 1990, jako służby w organach bezpieczeństwa państwa. Analizie poddano 26 wyroków tych sądów w sprawach o przeliczenie emerytury na podstawie art. 15b ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (j.t. Dz. U. z 2013 r. poz. 667 ze zm.).

Pogląd, że był to okres służby w organach bezpieczeństwa sądy okręgowe wyraziły w dziewięciu wyrokach, przy czym siedem z nich zostało utrzymanych w mocy przez sądy apelacyjne (*wyrok SA w Szczecinie z 24 września 2013 r., sygn. akt III AUa 224/13 oddalający apelację wnioskodawcy od wyroku SO w Szczecinie z 21 listopada 2012 r., sygn. akt VI U 2574/12; wyrok SA w Białymstoku z 23 października 2013 r., sygn.. akt III AUa 488/13 oddalający apelację wnioskodawcy od wyroku SO w Białymstoku z 30 stycznia 2013 r., sygn. akt V U 1928/12; wyrok SA w Łodzi z 20 listopada 2013 r., sygn. akt III AUa 406/13 oddalający apelację wnioskodawcy od wyroku SO w Płocku z 21 stycznia 2013 r., sygn. akt VI U 1175/12; wyrok SA w Rzeszowie z 25 czerwca 2014 r., sygn.. akt III AUa 570/13 oddalający apelację wnioskodawcy od wyroku SO w Rzeszowie z 16 kwietnia 2013 r., sygn. akt IV U 117/13; wyrok SA w Krakowie z 25 czerwca 2014 r., sygn.. akt III AUa 744/13 oddalający apelację wnioskodawcy od wyroku SO w Kielcach z 20 marca 2013 r., sygn. akt VI U 91/13; wyrok SA w Krakowie z 2 lipca 2014 r., sygn. akt III AUa*

2398/13 oddalający apelację wnioskodawcy od wyroku SO w Kielcach z 12 września 2013 r., sygn. akt V U 951/12; wyrok SA w Krakowie z 16 lipca 2014 r., sygn. akt III AUa 1563/13 oddalający apelację wnioskodawcy od wyroku SO w Kielcach z 25 czerwca 2013 r., sygn. akt VI U 1928/12). W dwóch pozostałych rozstrzygnięciach sądy apelacyjne uznały, że służba w Zarządzie (Biurze) Łączności MSW nie była służbą w organach bezpieczeństwa państwa (wyrok SA w Krakowie z 30 kwietnia 2014 r., sygn. akt III AUa 1856/13 uwzględniający apelację wnioskodawcy od wyroku SO w Kielcach z 19 lipca 2013 r., sygn. akt VI U 1175/12 oraz wyrok SA w Lublinie z 30 lipca 2014 r., sygn. akt III AUa 459/14 uwzględniający apelację wnioskodawcy od wyroku SO w Lublinie z 13 lutego 2014 r., sygn. akt VII U 659/13).

Z kolei pogląd, że wskazany okres służby nie był okresem służby w organach bezpieczeństwa państwa, sądy okręgowe wyraziły w czterech sprawach, przy czym sądy apelacyjne zgodziły się z tym poglądem tylko w jednym przypadku (wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 5 grudnia 2013 r., sygn. akt III AUa 1012/13 oddalający apelację organu emerytalnego MSW od wyroku Sądu Okręgowego w Radomiu z 24 czerwca 2013 r., sygn. akt VI U 1629/12). Odmienny pogląd niż sądy okręgowe, sądy apelacyjne wyraziły w odniesieniu do trzech wyroków (wyrok SO w Płocku z 29 kwietnia 2013 r., sygn. akt VI U 1225/12 zmieniony wyrokiem SA w Łodzi z 5 sierpnia 2014 r., sygn. akt III AUa 1098/13; wyrok SO w Kielcach z 28 maja 2013 r., sygn. akt V U 987/12 zmieniony wyrokiem SA w Krakowie z 25 czerwca 2014 r., sygn. akt III AUa 1377/13 oraz wyrok SO w Kielcach z 2 lipca 2013 r., sygn. akt V U 952/12 zmieniony wyrokiem SA w Krakowie z 21 sierpnia 2014 r., sygn. akt III AUa 1517/13)

W rezultacie wydanych zostało 19 wyroków potwierdzających, że służba w Zarządzie Łączności była służbą w organach bezpieczeństwa państwa oraz 7 wyroków o przeciwnej treści.

Powyższe zestawienie orzeczeń uzasadnia tezę o zaistniałych rozbieżnościach w wykładni prawa dokonywanej przez sądy okręgowe i sądy apelacyjne i stanowi podstawę do wystąpienia z wnioskiem w trybie art. 60 § 1 u. SN do Sądu Najwyższego o ich rozstrzygnięcie.

II

Jeśli chodzi o merytoryczne uzasadnienie wskazywanych wyżej rozstrzygnięć, to zarówno stanowisko potwierdzające, jak i negujące, że służba w Zarządzie Łączności była służbą w organach bezpieczeństwa państwa oparte było na treści tych samych dokumentów. Chodzi o:

- 1) uchwałę nr 144/83 Rady Ministrów z dnia 21 października 1983 r. w sprawie nadania statutu organizacyjnego MSW + Statut Organizacyjny MSW (zał. 1);
- 2) zarządzenie nr 098/83 MSW z dnia 30 grudnia 1983 r. w sprawie zakresu działania członków kierownictwa MSW (zał. 2);
- 3) notatkę gen. Straszewskiego z dnia 2 stycznia 1984 r. skierowaną do Szefów Wojewódzkich Urzędów Spraw Wewnętrznych, aby zgodnie z decyzją Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 8 grudnia 1983 r. (której brak w wykazie aktów prawnych – zob. zał. 6) podporządkować Wydział Łączności do bezpośredniego nadzoru zastępcy szefa wojewódzkiego (stołecznego) MSW ds. Służby Bezpieczeństwa (zał. 3);
- 4) notatkę z dnia 25 czerwca 1984 r. dotyczącą propozycji podziału jednostek organizacyjnych MSW na Służbę Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej, w której Biuro Organizacyjno-Prawne MSW (które opracowywało tę notatkę) proponuje zaliczenie do Służby Bezpieczeństwa wymienione w notatce jednostki, wśród których był Zarząd Łączności (zał. 4);
- 5) notatkę z dnia 9 sierpnia 1984 r. (tajna specjalnego znaczenia) sumującą uwagi dotyczące propozycji podziału jednostek organizacyjnych MSW na jednostki Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej, z której wynika, że wśród nadesłanych 38 opinii w 19 zawarto szereg uwag krytycznych i propozycji innego podziału niż zaproponowany w notatce z dnia 25 czerwca 1984 r. a w szczególności propozycja podziału jednostek na 3 piony tj. Służby Bezpieczeństwa, Milicji Obywatelskiej i pion administracyjno-usługowy, (albo ogólnoresortowy), do którego miałby być zaliczony m. in. Zarząd Łączności (zał. 5);

- 6) obwieszczenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 20 lutego 1985 r. w sprawie wykazu obowiązujących resortowych aktów prawnych (Dz. Urz. MSW Nr 1). Wykaz nie zawiera decyzji z dnia 8 grudnia 1983 r. dotyczącej podporządkowania Wydziałów Łączności zastępcom szefów ds. Służby Bezpieczeństwa (zał. 6);
- 7) instrukcję w sprawie szczegółowych zasad działalności operacyjnej Służby Bezpieczeństwa Państwa stanowiącą załącznik do zarządzenia nr 00102 Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 9 grudnia 1989 r. Instrukcja wymienia jednostki operacyjne Służby Bezpieczeństwa i jednostki operacyjno-techniczne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Nie ma wśród nich Zarządu Łączności (zał. 7);
- 8) zarządzenie Nr 043/90 MSW z dnia 10 maja 1990 r. w sprawie zaprzestania działalności Służby Bezpieczeństwa, które w § 6 stanowi, że zadania realizowane przez Zarząd Łączności pozostają niezmienione do czasu zakończenia reorganizacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (zał. 8);
- 9) zarządzenie Nr 1/90 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 czerwca 1990 r. w sprawie organizacji Komendy Głównej Policji, z którego (§ 3 pkt 10) wynika, że w skład Komendy Głównej Policji wchodzi m. in. Biuro Łączności (zał. 9);
- 10) instrukcję Przewodniczącego Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej z dnia 25 czerwca 1990 r., która nie wymienia osób zatrudnionych w Zarządzie Łączności, jako zobowiązanych do poddania się postępowaniu kwalifikacyjnemu w celu podjęcia służby w UOP, Policji lub Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (zał. 10);
- 11) zarządzenie Nr 53 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 2 lipca 1990 r. w sprawie określenia stanowisk zajmowanych przez funkcjonariuszy b. Służby Bezpieczeństwa oraz jednostek organizacyjnych resortu spraw wewnętrznych, w których pełnili służbę. Zgodnie z § 1 tego zarządzenia funkcjonariuszami byłej Służby Bezpieczeństwa są osoby, które pełniły służbę na stanowiskach i w jednostkach wymienionych w Instrukcji Przewodniczącego Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej z 25 czerwca 1990 r. (zał. 11);

- 12) statut organizacyjny Ministerstwa Spraw Wewnętrznych stanowiący załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 lipca 1990 r. w sprawie nadania statutu organizacyjnego Ministerstwu Spraw Wewnętrznych (zał. 12).

Sądy uznające, że służba w Zarządzie Łączności była służbą w organach bezpieczeństwa państwa swój pogląd opierały w szczególności na:

- 1) treści decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 8 grudnia 1983 r., o której mowa w notatce generała Straszewskiego, poddającej Wydział Łączności do bezpośredniego nadzoru zastępcom szefów wojewódzkich MSW ds. Służby Bezpieczeństwa, ale której nie ma w wykazie resortowych aktów prawnych;
- 2) zarządzeniu 098/83 Ministra Spraw Wewnętrznych z 30 grudnia 1983 r. w sprawie zakresu działania członków Kierownictwa MSW, które przyporządkowało Zarząd Łączności do bezpośredniego nadzoru Szefowi Służby Zabezpieczenia Operacyjnego, której to przyporządkowanie ma zdaniem orzekających sądów dowodzić włączenia pionu Łączności w struktury Służby Bezpieczeństwa;
- 3) treści notatki z dnia 25 czerwca 1984 r. opracowanej w Biurze Organizacyjno-Prawnym MSW, dotyczącej propozycji podziału jednostek organizacyjnych MSW na jednostki Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej, w której zdaniem sądów orzekających wyraźnie wskazano, że w grudniu 1983 r. nastąpiło oddanie pionu Łączności pod nadzór Służby Bezpieczeństwa;
- 4) treści art. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2013 r. poz. 1388 ze zm.), przyjmującego organami bezpieczeństwa państwa były nie tylko jednostki bezpośrednio wchodzące w skład struktury Służby Bezpieczeństwa, ale także jednostki im podległe wchodzące w skład Milicji Obywatelskiej, przy czym spełnienie przez Zarząd Łączności warunku podległości, o którym mowa w art. 2 powyższej ustawy wywodzone jest z faktu poddania Zarządu Łączności nadzorowi Szefa Służby Zabezpieczenia Operacyjnego oraz
- 5) treści rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 lipca 1990 r. w sprawie nadania statutu organizacyjnego MSW (Dz. U. Nr 49, poz. 288), które nie wymienia Zarządu Łączności MSW w nowo utworzonych strukturach

Ministerstwa, co jednoznacznie wskazuje na likwidację tego pionu Służby Bezpieczeństwa w chwili zorganizowania UOP (tak wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 21 sierpnia 2014 r.).

Analizując te same dokumenty, zgoła odmienny pogląd przedstawiły 4 sądy okręgowe i 3 sądy apelacyjne. W ich ocenie art. 2 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (j.t. Dz. U. z 2013 r. poz. 1388 ze zm.; dalej jako ustawa o ujawnianiu informacji) stanowi, że organami bezpieczeństwa państwa były jednostki organizacyjne podległe Resortowi Bezpieczeństwa Publicznego PKWN, Ministerstwu Bezpieczeństwa Publicznego i Komitetowi do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego. Taką jednostką organizacyjną były w szczególności jednostki Milicji Obywatelskiej w okresie do dnia 14 grudnia 1954 r., ale tego okresu ustawa nie obejmuje. Po tej dacie służba w Milicji Obywatelskiej nie była równoznaczna ze służbą w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu ustawy (tak też wyrok TK z dnia 24 lutego 2010, K 6/09). Argumentem za tezą, że służba w Zarządzie Łączności nie była służbą w organach bezpieczeństwa nie może być też treść notatki Biura Organizacyjno-Prawnego z dnia 25 czerwca 1984 r., z której oprócz propozycji podporządkowania wydziałów łączności nadzorowi zastępcy szefa stołecznego i wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych do spraw Służby Bezpieczeństwa trudno wyprowadzić wniosek, co do ich włączenia w struktury Służby Bezpieczeństwa, przy czym okoliczność, że notatka zawiera jedynie propozycję podziału jednostek organizacyjnych MSW na jednostki Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej, świadczy o tym, że wcześniej podział taki nie nastąpił. Nadto z notatki z dnia 9 sierpnia 1984 r. wynika, że do propozycji zawartej w notatce z dnia 25 czerwca 1984 r. zgłoszone zostały uwagi i opinie m. in. taka, aby Zarząd Łączności włączyć do pionu administracyjno-usługowego.

Wymienione sądy, a w szczególności Sąd Okręgowy w Kielcach w wyroku z dnia 2 lipca 2013 r. uznały, że § 10 zarządzenia 098/83 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 30 grudnia 1983 r. w sprawie zakresu działania członków Kierownictwa MSW postanawia jedynie, że Szef Służby Zabezpieczenia Operacyjnego gen. bryg. Stefan Stochaj nadzoruje jednostkę organizacyjną MSW

jaką jest Zarząd Łączności (zob. pkt 35 § 6 Statutu MSW z dnia 21 października 1983 r. w sprawie nadania statutu organizacyjnego).

Zdaniem wymienionych sądów, argumentów za nieuznawaniem okresu służby w Zarządzie Łączności za służbę w organach bezpieczeństwa państwa dostarczają też akty resortowe wydane po 1989 r. W szczególności przywoływane było zarządzenie nr 043/90 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 maja 1990 r. w sprawie zaprzestania działalności służby Bezpieczeństwa, którego § 6 ust. 1 stanowi, że zadania realizowane m. in. przez Zarząd Łączności i jego ogniwa terenowe pozostają niezmienione do czasu zakończenia reorganizacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, a przekazanie dokumentów oraz wyposażenia technicznego nastąpi z chwilą podjęcia zadań przez właściwe jednostki organizacyjne MSW, UOP, Policji lub inne instytucje państwowe. Nie zakazano zatem Zarządowi Łączności (a w terenie wydziałom łączności) wykonywania dotychczasowych zadań, jak miało to miejsce w odniesieniu do zadań Służby Bezpieczeństwa.

Funkcjonariusze zatrudnieni w Zarządzie Łączności i w wydziałach łączności nie zostali także wymienieni w Instrukcji Przewodniczącego Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej z 25 czerwca 1990 r. wskazującej osoby uznawane za funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa zobowiązanych do poddania się postępowaniu kwalifikacyjnemu.

III

Tak istotnie odmienna interpretacja tych samych aktów prawnych wymaga całościowej analizy regulacji prawnych z uwzględnieniem ich kontekstu historycznego.

Punktem wyjścia do rozważań musi być ustawa z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treść tych dokumentów.

W art. 2 powoływanego aktu prawnego wymienia się organy bezpieczeństwa państwa, do których w pkt 5 zaliczono „instytucje centralne Służby Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz podległe im jednostki terenowe w

wojewódzkich, powiatowych i równorzędnych komendach Milicji Obywatelskiej oraz w wojewódzkich, rejonowych i równorzędnych urzędach spraw wewnętrznych”.

W praktyce nie jest możliwe w oparciu o akceptowane metody wykładni wykazanie, że dany podmiot był instytucją centralną lub terenową Służby Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. O ile bowiem do grudnia 1956 r. fakt istnienia organów bezpieczeństwa był wręcz eksponowany (istniało odrębne Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego i podległe mu terenowe agendy, potem Komitet ds. Bezpieczeństwa Publicznego), o tyle w następnym okresie doszło do swoistego „kamufażu” aparatu bezpieczeństwa. Jego struktury przekształcono tworząc Służbę Bezpieczeństwa i na szczeblu centralnym włączono do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, a na szczeblu terenowym do Komend Milicji Obywatelskiej.

„Służba Bezpieczeństwa” w świetle powszechnie obowiązujących publikowanych aktów prawnych nigdy nie uzyskała samodzielnego bytu, co więcej nigdzie nie została zdefiniowana. W efekcie aż do 1983 r. żaden publikowany akt prawny nie używał tej nazwy.

Wraz z uchwaleniem i ogłoszeniem ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie działalności podległych mu organów (Dz. U. Nr 38, poz. 172) przyznano oficjalnie istnienie tej służby, jako formacji realizującej zadania z zakresu ochrony bezpieczeństwa państwa oraz wyodrębniono korpus funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa. Służba Bezpieczeństwa funkcjonowała jako wyznaczone Departamenty Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz wydziały wojewódzkich lub referaty powiatowych (rejonowych) Komend Milicji Obywatelskiej. Oddawanie do dyspozycji Służby Bezpieczeństwa struktur tych organów dokonywało się w oparciu o miejscowe akty prawne niższego rzędu, mające postać zarządzeń, wytycznych i rozkazów, a w sferze pracowniczej (etatowej) – rozkazów personalnych.

Statut organizacyjny stanowiący załącznik do uchwały nr 144/83 z dnia 21 października 1983 r. w sprawie nadania statutu organizacyjnego mający umocowanie w ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów w § 6 wymienił 7 służb Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (były to: Służba Bezpieczeństwa, Służba Wywiadu i Kontrywiadu, Służba MO-KGMO, Służba Wojsk MSW, Służba Polityczno-Wychowawcza, Służba Kadr i Doskonalenia Zawodowego, Służba Zabezpieczenia Operacyjnego i Służba

Zabezpieczenia Materiałowego) oraz 41 jednostek organizacyjnych MSW wśród których na 35 pozycji był wymieniony Zarząd Łączności.

Z powyższej struktury organizacyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych wynika, że określenia „Służby MSW” i „Służba Bezpieczeństwa” to odmienne pojęcia, jakkolwiek w praktyce utożsamiane, o czym świadczy okoliczność, że poddanie Zarządu Łączności nadzorowi Szefa Służby Zabezpieczenia Operacyjnego zostało uznane, zarówno przez Instytut Pamięci Narodowej, jak i niektóre sądy, za argument o wypełnieniu treści art. 2 ustawy lustracyjnej (*in fine*), w myśl którego organami bezpieczeństwa państwa były jednostki bezpośrednio wchodzące w skład struktury Służby Bezpieczeństwa, ale także jednostki im podległe wchodzące w skład struktury Milicji Obywatelskiej.

Służba Zabezpieczenia Operacyjnego była służbą w strukturach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, ale był to odrębny rodzaj służby.

Instytut Pamięci Narodowej wywodzi przynależność Zarządu Łączności do Służby Bezpieczeństwa przede wszystkim z treści decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 8 grudnia 1983 r. o której mowa w piśmie gen. Straszewskiego do Szefów Wojewódzkich Urzędów Spraw Wewnętrznych dotyczącym podporządkowania wydziałów łączności do bezpośredniego nadzoru zastępcy szefa wojewódzkiego (stołecznego) urzędu spraw wewnętrznych ds. służby bezpieczeństwa.

Należy jednak zauważyć, że decyzji, o której mowa w piśmie gen. Straszewskiego nie ma w postaci nie tylko materialnej (Instytut Pamięci Narodowej w odpowiedzi na pisma odpowiada, że nie można jej odnaleźć w archiwach) ale także nie jest ona wymieniona w wykazie obowiązujących resortowych aktów prawnych ogłoszonych w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Monitorze Polskim i nie publikowanych według stanu na dzień 20 lutego 1985 r. Wykaz stanowił załącznik do obwieszczenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 20 lutego 1985 r. w sprawie wykazu obowiązujących resortowych aktów prawnych (zał. 6) i zawierał zestawienie zarządzeń i decyzji z lat 1954 – 1985.

Zakładając jednak istnienie decyzji z dnia 8 grudnia 1983 r. należy zaznaczyć, że na podstawie takiej decyzji lub zarządzenia organizacyjnego niezbędne byłoby mianowanie każdego pracownika Wydziału Łączności rozkazem personalnym na

funkcjonariusza Służby Bezpieczeństwa. Takie rozkazy personalne w stosunku do funkcjonariuszy Zarządu Łączności nie zostały jednak nigdy wydane.

Instytut Pamięci Narodowej twierdzi, że Zarząd Łączności był w strukturach Służby Bezpieczeństwa opiera też m. in. na treści Zarządzenia Nr 098/83 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 30 grudnia 1983 r. w sprawie zakresu działania członków kierownictwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, które dotyczyło powierzenia podsekretarzom stanu i szefom służb Ministerstwa Spraw Wewnętrznych niektórych zadań Ministra Spraw Wewnętrznych poprzez sprawowanie przez nich nadzoru nad wskazanymi w tych zarządzeniach jednostkami organizacyjnymi Ministerstwa. W ramach tego powierzenia Szef Służby Zabezpieczenia Operacyjnego nadzorował m. in. Zarząd Łączności (§ 10 Zarządzenia Nr 098/83). Z treści zarządzenia 098/83 w żaden sposób nie da się wyprowadzić wniosku, że spowodowało ono zmianę stosunku służbowego funkcjonariuszy Zarządu Łączności, czyli że stali się funkcjonariuszami Służby Bezpieczeństwa. Nadzór miał charakter organizacyjny i oznaczał, że Szef każdego rodzaju służby sprawował nadzór nad kilkoma przydzielonymi mu jednostkami organizacyjnymi.

Wbrew wnioskowi wyciągniętemu przez Instytut Pamięci Narodowej i zaakceptowanemu przez sądy w omówionych wyrokach nie można tu mówić o spełnieniu warunków określonych w przepisie art. 2 ust. 3 ustawy lustracyjnej. Wydziały Łączności, mimo oddania ich pod nadzór zastępcy Szefa WUSW ds. Służby Zabezpieczenia Operacyjnego, nie zostały włączone do struktur i nie stały się jednostkami terenowymi Służby Bezpieczeństwa, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy lustracyjnej.

Zgodnie z § 6 Statutu Organizacyjnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (stanowiącym załącznik do Uchwały nr 144/83) Służba Zabezpieczenia Operacyjnego była odmienną jednostką od Służby Bezpieczeństwa, jakkolwiek powszechnie była z nią utożsamiana.

W tej kwestii należy też przywołać instrukcję stanowiącą załącznik do zarządzenia nr 000102 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 9 grudnia 1989 r. w sprawie szczegółowych zasad działalności operacyjnej Służby Bezpieczeństwa, która w § 1 ust. 1 wymienia jednostki operacyjne Służby Bezpieczeństwa Ministerstwa

Spraw Wewnętrznych, a w ust. 2 jednostki operacyjno-techniczne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Zgodnie z Instrukcją jednostkami operacyjnymi Służby Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych są: Departament I, Departament II, Departament Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa, Departament Studiów i Analiz oraz odpowiadające im komórki organizacyjne Wojewódzkich Urzędów Spraw Wewnętrznych (Stołecznego Urzędu Spraw Wewnętrznych i Rejonowych Urzędów Spraw Wewnętrznych). Jako jednostki operacyjno-techniczne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych wskazano natomiast Departament Techniki, oraz Biura A, B i C. Zarząd Łączności nie został wymieniony w ogóle.

Kolejnym dowodem dla Instytutu Pamięci Narodowej i sądów wskazanych w części II na okoliczność, że Zarząd Łączności był organem bezpieczeństwa państwa, jest treść zarządzenia nr 043/90 Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 10 maja 1990 r. w sprawie zaprzestania działalności Służby Bezpieczeństwa. Uznając Zarząd Łączności za strukturę Służby Bezpieczeństwa, Instytut Pamięci Narodowej treść § 6, że zadania realizowane przez Zarząd Łączności (...) pozostają niezmienione do czasu zakończenia reorganizacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych interpretuje jako tylko „odłożenie w czasie” jego likwidacji.

Powyższa interpretacja nie byłaby do pogodzenia z ustawowym określeniem (art. 2 ust. 3 ustawy lustracyjnej), że jednostkami Służby Bezpieczeństwa, są te jednostki Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, które z mocy prawa podlegały rozwiązaniu w chwili zorganizowania Urzędu Ochrony Państwa, oraz te jednostki, które były ich poprzedniczkami.

Paragraf 6 zarządzenia nr 043/90 Ministra Spraw Wewnętrznych należałoby zatem interpretować jako wskazanie, że wymienione w nim jednostki organizacyjne Ministra Spraw Wewnętrznych nie są organami likwidowanej Służby Bezpieczeństwa i jako takie wykonują bez przeszkód swoje zadania, aż do czasu zakończenia reorganizacji ministerstwa. Wówczas nastąpi przekazanie ich dokumentów oraz wyposażenia technicznego odpowiednikom tych jednostek organizacyjnych utworzonym w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, UOP, Policji lub innych instytucji.

W odniesieniu natomiast do dokumentów i środków trwałych będących na wyposażeniu jednostek Służby Bezpieczeństwa w § 7 zarządzenia nakazuje się

przekazanie ich do magazynów w związku z natychmiastowym zaprzestaniem działalności.

Zdaniem Instytutu Pamięci Narodowej argumentów za tezą, że Zarząd Łączności był jednostką Służby Bezpieczeństwa dostarcza też zarządzenie nr 1/90 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 czerwca 1990 r. w sprawie organizacji Komendy Głównej Policji, które w § 3, poz. 10 określało, że w skład Komendy Głównej Policji wchodzi m. in. Biuro Łączności. Uznano to za dowód na okoliczność, że Zarząd Łączności nie wszedł w skład Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Z tego wyciągnięto wniosek, że Zarząd Łączności został rozwiązany, co przesądziło o zajściu przesłanki z art. 2 ust 3 ustawy lustracyjnej według, której jednostkami Służby Bezpieczeństwa są te jednostki Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, które z mocy prawa podlegały rozwiązaniu w chwili zorganizowania Urzędu Ochrony Państwa.

Ten pogląd Instytutu Pamięci Narodowej nie da się jednak utrzymać bowiem zgodnie z art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych (Dz. U. z 1990 r. Nr 30, poz. 181 ze zm.) do zakresu działania ministra należy nadzór nad działalnością m. in. Policji i Urzędu Ochrony Państwa (...), natomiast art. 3 ust. 2 tej ustawy stanowił, że w ministerstwie zatrudnia się pracowników na zasadach określonych w przepisach o pracownikach urzędów państwowych. Tym samym ministerstwo stało się urzędem cywilnym, a więc nie mogło być w jego strukturach jednostek organizacyjnych, w których pełniliby służbę funkcjonariusze Policji.

Skutkiem reorganizacji Ministerstwa było zatem przekazanie wszystkich jednostek organizacyjnych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych byłej Milicji Obywatelskiej do Komendy Głównej Policji w tym Zarządu Łączności jako Biura Łączności. W zawiązku z tym w § 3 zarządzenia 1/90 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 czerwca 1990 r. w sprawie organizacji Komendy Głównej Policji wydanego na podstawie art. 7 ust. 1 w związku z art. 6 ust. 6 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji (j.t. Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687 ze zm.) postanowiono, że w skład Komendy Głównej Policji wchodzi m. in. Biuro Łączności jako jednostka organizacyjna.

W Zarządzeniu Nr 53 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 2 lipca 1990 r. w sprawie określenia stanowisk zajmowanych przez funkcjonariuszy byłej Służby Bezpieczeństwa oraz jednostek organizacyjnych resortu spraw wewnętrznych, w

których pełnili oni służbę, w § 1 zostało wyraźnie sprecyzowane, że funkcjonariuszami byłej Służby Bezpieczeństwa są osoby, które pełniły służbę na stanowiskach i w jednostkach wymienionych w Instrukcji Przewodniczącego Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej z dnia 25 czerwca 1990 r. W Instrukcji nie wymieniono ani stanowisk ani jednostek pionu Łączności.

Z zestawienia powyższych dokumentów wynika, że Zarząd Łączności i Wydziały Łączności Wojewódzkich Urzędów Spraw Wewnętrznych nie zostały rozwiązane gdyż weszły w skład nowo utworzonej (ustawą z dnia 6 kwietnia 1990 r.) Policji.

Z przepisów tych wynika zatem, że pion Łączności pozostawiono w strukturach Policji. Wprowadzie jako jednostka organizacyjna Komendy Głównej Policji wymienione zostało Biuro Łączności, a nie Zarząd Łączności, jednak w żadnym akcie prawnym nie postanowiono o likwidacji Zarządu Łączności WUSW. W § 6 zarządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 maja 1990 r. w sprawie zaprzestania działalności Służby Bezpieczeństwa mowa jest jedynie o tym, że zadania realizowane przez Zarząd Łączności i jego terenowe ogniwa pozostają niezmienione do czasu zakończenia reorganizacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Powyższe stwierdzenie koresponduje z treścią rozporządzenia z dnia 16 lipca 1990 r. w sprawie nadania statutu organizacyjnego Ministerstwu Spraw Wewnętrznych oraz z zarządzeniem Nr 1/90 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 czerwca 1990 r. w sprawie organizacji Komendy Głównej Policji i wskazuje, że po reorganizacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych pion Łączności pozostawiono w strukturach Policji. Zmiana nazwy jednostki nie może więc być utożsamiana z likwidacją Zarządu i utworzeniem Biura Łączności.

Uwzględniając natomiast trudności interpretacyjne dotyczące treści pkt 5 art. 2 ustawy lustracyjnej, który posługuje się pojęciami zbiorczymi, należałoby przywołać pogląd Sądu Apelacyjnego w Krakowie (III AUa 1856/13), którego zdaniem przepis ten, podobnie jak to ma miejsce w procesach lustracyjnych, nie może być interpretowany rozszerzająco, a wszelkie wątpliwości, co do statusu określonych jednostek organizacyjnych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych jako organów bezpieczeństwa państwa, należy rozstrzygać na korzyść zainteresowanego.

Biorąc pod uwagę, że w myśl art. 2 ust. 3 ustawy lustracyjnej z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, jednostkami Służby Bezpieczeństwa są te jednostki Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, które z mocy prawa podlegały rozwiązaniu w chwili zorganizowania Urzędu Ochrony Państwa, oraz te jednostki, które były ich poprzedniczkami, a Zarząd Łączności nie został rozwiązany, ale przekształcony w Biuro Łączności, to można mieć uzasadnione wątpliwości, czy służba w Zarządzie Łączności w latach 1984-1990 powinna być uznana za służbę w organach bezpieczeństwa państwa.

Mając na względzie powyższe, wniosek o usunięcie rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych złożony na podstawie art. 60 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym należy uznać za uzasadniony.

prof. dr hab. Małgorzata GERSDORF

Załączniki:

1. Uchwała Rady Ministrów Nr 144/83 z dnia 21.10.1983 r.
2. Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych Nr 098/83 z dnia 30.12.1983 r.
3. Notatka gen. bryg. K. Straszewskiego z dnia 2.01.1984 r.
4. Notatka Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 25 czerwca 1984 r.
5. Notatka z dnia 09.08.1984 r. (tajna specjalnego znaczenia)
6. Obwieszczenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 20.02.1985 r. w sprawie wykazu resortowych aktów prawnych.
7. Instrukcja w sprawie szczegółowych zasad działalności operacyjnej Służby Bezpieczeństwa – załącznik do Zarządzenia nr 00102 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 09.12.1989 r.
8. Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych nr 043/90 z dnia 10.05.1990 r.
9. Zarządzenie Nr 1/90 Komendanta Głównego Policji z dnia 15.06.1990 r.
10. Instrukcja Przewodniczącego Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej z dnia 25.06.1990 r.
11. Zarządzenie Nr 53 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 02.07.1990 r.
12. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie nadania statutu organizacyjnemu Ministerstwu Spraw Wewnętrznych z dnia 16.07.1990 r.